

ZUHANÁS

A történet rövid volt, jelentéktelen, azért nem is említtem.

De innen indult ki sok minden.

Egyik nap az iskolában Andrei Prundaru rájött, hogy senki nem tudja, min jártatja az esztét, hogy gondolatait és véleményét valakiről, egyik percről a másikkra, jóra vagy rosszra fordíthatja, anélkül, hogy az sejtene. Mert éppúgy a szemébe nézhet, mint addig, s úgy viselkedhet vele, mintha semmi sem változott volna. Gyanította eddig is, de csak futólag, bizonyosság nélkül, hogy az emberek talán nem is ismerik a gondolatait. Most győződött meg először és határozottan arról, hogy senki sem tudja, mi van a fejében. Máskor, ha rosszindulatú gondolata támadt, ijedten és gyanakvón nézett körül. Úgy tűnt neki, bár maga sem tudta miért, hogy mindenki látta a gondolatát, mintha a koponyacsontjai üvegből lettek volna.

Andrei hatéves korában gyermekparalízisben volt, egyik lába elszáradt, gyenge maradt és vékonyabb. Sántított, és ezzel a sorsa meg volt pecsételve.

V.-ik osztályban, amikor ókori történelmet tanultak, a gyerekek elnevezték Héphaisztosznak. A rosszindulatú vicceket hallgatva, amelyek a lábára céloztak, mindig kísértette a gondolat, hogy hasonlókkal feleljen. Eddig a felsz tartotta vissza, hogy mindenki látja, mi jár az eszében.

Egyszer, vakációban, Rímnire utazott az egyik bátyjához. A szemben levő ülésen egy kövér, ráncatlan, kerek arcú, fényes homlokú, erősen kopaszodó ember mocorgott. Andrei nézte, s arra gondolt, hogy azért ilyen sima és nyugodt ennek az embernek az arca, mert nagyon tisztességes, de kicsit ostoba is. A kopaszsága meg azért olyan csillogó, mert a szavak bemennek ugyan a fülén, de az értelmüket elszalasztja, a feje tetején siklanak át, s ezek fényesítik kopaszra. Mikor ennek a gondolatnak a végére jutott, az ember kinyitotta egyik szemét, s bágyadt-csúfondárosan nézett rá. Andrei megjed, úgy tűnt neki, hogy a másik meglátta, mit gondolt róla. Vette a csomagját, s hamar átköltözött egy másik vagonba. (Csak később, amikor újra átment ezen a vagonon, jött rá, hogy a nyitott szem aludt.)

Máskor a természetrajztanár ujjaira tapadt a tekintete. Hosszú, vékony, átetsző ujjak, széles, sárga körömmel. Andreinak átvillant az agyán, hogy így nézhetnek ki a halottak ujjai temetés után három hónappal, s mintha ezeknek az ujjaknak minden körmén valami kövület csüngne, zörögne. Mikor befejezte, nyugtalanul mozgolódott a padban. A tanár megszólította:

— Nem nyughatsz, Prundaru, cseppet sem nyughatsz!...

Andrei felállt, s mentegetőzni próbált a gondolatai miatt:

— Nem akartam, véletlenül történt.

S leült. Senki sem fogta fel a mentegetőzés értelmét, ezt viszont Andrei nem vette észre.

Most, megszabadulván annak a tudatnak a terhétől, hogy az emberek ellenőrzik a gondolatait, első elhatározása az volt, hogy bosszút áll a megszegényítésekért. Először is Gheonoiu Vasilét intézte el. Ez volt az osztályban a legerősebb, minden szüneten odament Andreihoz, megmarkolta a tarkóját, s parancsolta:

— Gyere inni!

Andrei meghunyászkodva, mosolyogva vetette magát alá a parancsnak, a másik meg bökdöste. S ő ment vizet inni. Már nem ellenkezett, mint kezdetben, mert csak magára uszította volna az osztályt, mint akkor: Gheonoiu megverte, s a kúthoz ráncigálta. Útközben, Gheonoiu fűnek-fának mondta:

— Viszem ezt az arcátlant inni.

* NICOLAE VELEA a mai román novellisztika egyik jelentős fiatal képviselője. Több kötetet jelent meg, írásai élénk visszhangot keltettek nemcsak az irodalmi lapokban, hanem a közvéleményben is. Első, nagy vihart kavaráó elbeszélése IN TREACAT (Ménét közben) címen a fiatalok bukaresti lapjában, a LUCEAFARUL-ban látott napvilágot, mindjárt megosztva a kritikusok táborát. Friss, bátor hangvétele, formai újszerűsége jelezte a szocialista román irodalom újabb, tehetséges nemzedékének előretörését.

Az IN TREACAT szerzője, akárcsak nemzedéktársai — D. R. Popescu, Vasile Rebreanu, Fanus, Neagu, Stefan Banulescu, Ion Baiesu —, ma már a kortárs román próza élvonalához tartozik. Hangjuk is meglehetősen differenciálódott. Veleát elsősorban írásainak etikai érdekföldése, tartása jellemzi, de tőle sem idegen a líraiság. Mint ZUHANÁS című novellájában is, gyakran választ tárgyául látszólag jelentéktelen, hétköznapi történeteket, amelyek azonban lélekábrázoló művészetének eredményeképpen általánosító erővel hatnak az olvasóra.

Andrei kacagott elsőnek, mintha ez az ötlet az övé lett volna, s őt mulattatná a legjobban.

*

A felfedezés órája után Andrei kiment, s vidáman értesítette ellenségét:

— Menj, mert vár apád, a kapunál van.

Gheonoiu kiment, de visszatért, s halkán, szomorúan kérdezte Andreit:

— Miért hazudtál, nincs itt.

Néhányan elkezdtek kacagni, s verekedésre uszították. Gheonoiu viszont hang nélkül beült a padba. Csendességén mind elámultak. Csak Andrei nem. Ő egyfalusi volt Gheonoiuval, s tudta, hogy az apja a szövetkezet elárúsítója volt, most meg börtönben ül, mert valami hiányt találtak nála egy ellenőrzés alkalmával. Az a tény, hogy a többiek nem tudták, hogy ő a legérzékenyebb pontján üdött, és csodálkoztak az uszítgatások hiábavalóságán, igazolta és megerősítette Andreit hitében. Senki sem tudja, mi jár az eszében, és gondolhat meg, tehet, amit akar. A következő órán Dică Mandán is bosszút állt, aki a szomszéd padban ült. A tanár megkérdezte tőle, hogyan neveztek a XVII. századot. (Történelemóra volt.) A lány nem tudta, kétségbeesetten nézett körül. Andrei elkapta a lány tekintetét, hosszan fogva tartotta, s szelíden odasúgta:

— Száraz század!

Az figyelmetlenül, megkönnyebbülten ismételte meg a szavakat, melyek az osztály hahotázásába vesztek.

Erre a lányra a következő eset miatt haragudott.

Dică Manda nagyon szép barna lány volt. Fekete szemeivel néha mereven nézett egy tárgyra, s ilyenkor szelídség, szomorúság tükröződött bennük, melyek bizonyára a nőesség hírnökei voltak. Andreinak tetszett a lány, lehet, éppen a szelíd szemek miatt. Sokszor a következő képet látta maga előtt. Szilveszter előtti este van. Ő, aki már rég Manda férje, éppen elvégezte teendőit, lehúzza a cipőjét, s a tűzhely mellett ül, lábait a lángok fényében sétáltatva. Kint fagy van és olyan nagy csend, hogy még a kéményből feltörő füst nesztét is hallani. Andrei egyszer csak — butaság — arra gondol, hogy kint fagy van, s ő nem fázik, melege van, jól érzi magát. Ez a gondolat úgy felvidítja, hogy kacagni kezd. Kint, a ház előtt, a tornácra vannak kiterítve egy spárgára a még napvilág kimosott ruhák. Megfagytak, s a szélben halkán, andalítóan zizegnek. Manda összeszedi, s ő hallja a házból, hogy zörögnek a megkeményedett ruhák, amint a kosárba gyömöszöli őket. Aztán belép velük a házba, s a benti meleget friss, hideg hullám vágja át, melyet Andrei különösen kellemesnek érez. Aztán az asztalra helyezi a ruhát, vasalni kezdi, s száll belőlük a hideg és meleg pára. Andrei mintha részeg volna, megbor-zong, s egyszerre egy nagyon jól rendezett, nagyon tartós, tiszta és csendes valaminek a boldog tudata járja át.

Ilyenszerű gondolatok jártak a fejében, ha a lányra nézett. A lány meg bizonyára észrevette, hogy ahányszor ránéz, zavarba jön. Az egyik órán, amikor Andrei a lány homlokán fejejtette a tekintetét, egyszer csak látta, hogy a lány int neki, hogy húzódjon közelebb, s a markába nyomott egy cédulát. Kibontotta, s elolvasta: „Én is szerelmes vagyok beléd.” Andrei arca elborult. Még egyszer elolvasta, s valósággal reszketni kezdett a dühtől. A szavakat illetleneknek találta. (Később rájött, hogy nem azért tűntek illetlennek, mert nem voltak választékosak, hanem mert egyáltalán leírta őket, s leírva valami zavaros érzést rázott, kavart benne, amit ő magának is szégyellt volna bevallani.) S ha a lány ugyanazt érzi, amit ő, hasonlóan kellett volna tennie is. Ezért rögtön gyanította, hogy a lány nem érez semmit. A cédulát csak éppen úgy írta. Hogy is nézne egy bicegőre? A gyanútól megbor-zongott, már nem is tudta megítélni a lány tettét, lecsillapodott. Furcsa, feszült nyugalom volt ez, amikor a dolgok és értelmük összekuszálódnak. Andrei mindenfelére gondolt, hogy a tábla azért fekete, hogy írhasanak rá a krétával, ami fehér. De, fűzte tovább a gondolatot, hogyan is alakult ez ki köztük: a krétát csinálták fehérre, mert a tábla fekete volt, vagy másképp? Nem tudott magának válaszolni, megvonogatta a vállát. Elolvasta még egyszer a cédulát, értelmetlenné találta, s eltűnődve odanyújtotta a számtanárnőnek (mindez egy mértanórán történt), aki épp az ő padja mellett haladt el. A tanárnő, miután elolvasta, odafordult Dică Mandához. A lány vonakodva, a padba kapaszkodva állt fel. Úgy kiduzzadtak az erek a nyakán, hogy szinte félretekerték a fejét.

— Csak játék volt. — A tanárnő szigorúan ránézett, majd Andrei felé fordult szelíd tekintettel, s megsimogatta a fejét. De ő vissza akarta utasítani a szem és kéz sajnálatát, s mert látta, milyen megerőltetésbe került Mandának ezeket a szavakat kimondani, bizakodón és örömmel tört ki:

— Hazudik!

A lány összehúzta a szemöldökét, s ülve felelt:

— Nem hazudok! Így van! Vicc volt. Miért hazudnék?

Fuldokolva beszélt, hosszú szünetekkel, s ezekben a szünetekben Andreinek úgy tűnt, hogy a lány megbánta. S azt is megértette, már megnyugodva, hogy a lány igazat mondott.

Azóta egy szót sem váltottak. Többször megpróbált (gondolatban) sértő szavakat odavetni neki. De a rosszindulatú gondolatokat már közben elhessegette, mert félt attól, hogy a lány gyanítja őket, s bizonyára kacag rajtuk. Most sikerült bosszút állni.

*

A felfedezést követő napokon Andrei felismerhetetlen volt. Beszédes lett, ha valaki kérdezett valamit tőle, kétértelműen válaszolt, s kacagott az ebből adódó zavaron. Már nem nézett egyenesen, nyíltan, nagy kerek szemeivel. Megszokta, hogyan kell összehúzni szempilláit, s e mögül keskeny, szűró tekintettel nézett, mintha leste volna, hol nyílvánul meg az ostobaság, amin kacagni lehet.

Úgy két hét után megint hallgatagga vált. A gondolatok szabadságából fakadó örömet kezdte nyugtalanítani. Olyanszerű nyomasztó érzés vett erőt rajta, mint ez-előtt három évvel, amikor Galeşre jött (nagyobb község, kövezett utakkal, villanyvilágítással, mozival, vagy 15 kilométerre az ő falujától), a második tagozatra. Otthon, az ő falujában is volt iskola, de az anyja nem engedte oda, mert: „Én azt gondolom — mondta akkor a férjének —, hogy ne ide adjuk az iskolába. Amikor majd kell tanuljon, mindegyre belebotlok, s Andrei menj ide, menj oda, hozz ezt, hozz azt — semmi sem lesz a tanulásból. Inkább adjuk Galeşre, ott van bentlakás is.” S odaadták.

Az első napokban Andrei ujjongott az örömtől, hogy azt csinálhat, amit akar: ha olvasni akar, olvas, ha moziba szeretne menni, elmegy. Senki sem mondhatja, mint eddig, hogy feltétlenül meg kell csinálj valamit. Kiválasztod magadnak egyedül. De, mint most is, kis idő múlva, az a hatalom, hogy maga dönthet, elszomorította. Az eddigi ellenőrzés nyomasztó érzése keveredett azzal a megnyugtató tudattal, hogy valaki óv, semmi rossz nem érhet.

Igyekezett elfelejteni a kivívott függetlenséget, és időt nyerni gondolatainak özönével szemben, amelyek napról napra merészebbekké váltak.

*

Amikor ment a történelemvizsgára (az eddig elbeszéltek év végén történtek), magával vitte — noha nem tudta, miért — a számtankönyvét. Ráhelyezte a lapot, amire felvázolta a feleletét. Időnként kinyitotta a könyvet, s tettetett féltékenységgel nézett a tanárnőre. A tanárnő észrevette, s megkérdezte, mi van a lapja alatt.

— Egy könyv, felelte Andrei félvállról, de úgy tett, mintha a félelemtől reszketnének az ajkai.

— Miféle könyv?

— Könyv... mondta rosszul leplezetten, tettetett félelemmel.

— Mutasd, lássam.

— Mit... a könyvet?

— Hát... na hozd ide.

— Vigyem ki? — húzódott tovább.

Megmutatta, s diadalmasan nyújtotta át a számtankönyvet. A történelemtanárnő elvette a könyvet, átlapozta, nem talált semmit. Benézett a padba is. Semmi. Mozdulatlanul, csodálkozva állt meg előtte.

Andrei egyenesen és csúfondárosan nézett a szemébe.

Vizgák után hazament. Nem volt otthon majdnem egy fél éve, a tél óta. A tavaszi vakációban himlővel feküdt itt a diszpenzárban. Šipotig, egy körülbelül hét kilométeres úton, ráérősen, gondolkodás nélkül ment. Elhagyta Šipotot, még ment egy keveset, s egyszerre nyugtalan lett, megállt. Először az a gondolat szomorította el, hogy erre az egyórára útra, Galeşből idáig, sohasem fog visszaemlékezni. Mintha aludt volna, nem látott, nem hallott, nem gondolt semmire, s így egy csomó időt elvesztett hiába. Érezte azonban, hogy nem ez az oka zaklatottságának, ami egyszerre ideszógezte. Körültekintett, figyelmesen megnézett mindent, s rájött... Szóval ez volt, elhaladt Šipot mellett, anélkül, hogy észrevette volna; és most bosszút állt.

Šipot a következőket jelentette számára: egy nagyon vastag, öreg rönköt — azt beszéltek, néhány száz éves; a belseje üres volt, embermagasságnyira vágták le, s befedték zsindellyel. Így aztán lakószobának tűnt. Belülről, bizonyára onnan, ahol a gyökerei voltak, forrás tört fel, amely miután elhagyta a törzset, vékony, tiszta patakocskává vált. Az országút melletti sánc felé tört magának utat, ahol gyenge fű és fiatal hársfák illata, susogása dédelgette. Ennek a helynek, a mező közepén,

különös szépséget adott az ijesztően nagy síksághoz viszonyított parányisága, védtelensége. A száraz, varázs nélküli mező mintha minduntalan lesben állt volna, készen arra, hogy rávesse magát, hogy megfojtsa. Kicsi kora óta gyakran álmодott Andrei a Šipot melletti kis tisztásról, amint azt a lenyugvó nap szelíd sugarai ölen ringatta. A nyugvó nap sugarainak gyengesége növelte a tó törékeny szépségét, s a fiút álmában egy férfias, kellemes érzés, az erő érzése járta át.

S most vakon, süketen haladt el Šipot mellett. Visszafordult, figyelmesen, hosszan nézte, de nem érzett semmi örömet. A hársfákhoz ment, s elkezdte tapogatni a kérgüket. Ahogy ellenségesen rákulcsolta tenyerét egy hársfára, míg csak nem fáj, s erőszakolni próbálta, amit nem sikerült most éreznie, megrettentette a gyanú, hogy a gondolat és a tett szabadsága elszakította minden eddigi örömétől. Kikelt ez ellen a fájdalom ellen, kigúnyolta: iszapot gyűjtött a patakocska medréből, s kezdte rátapasztani a hársfák kérgére. Miután jól bemocskolta őket, elhaltasodott rajta a sajnálat önmaga iránt, és sírni kezdett. Aztán vette a kofferjét, sántikálva tovább indult, ajkát harapdálta, hogy ne sírjon. Amikor a faluba ért, összetalálkozott a Ion Jantea Vasiléjával. A fiú, aki két évvel volt nagyobb Andreinál, siránkozva kérdezte, hogy nem látott-e két lovat. Ő vigyázott a szövetkezet ménésére, s egy csödör meg egy kanca elfutott, nem tudni merre. Andreit kellemtlenül érintette a másik tiszta szeme, egyenes és bizalommal tele tekintete. Megint hazudott:

— Mintha láttam volna Troitánál fentebb, ahol a Majur földje volt.

A másik elcsodálkozott:

— Há hogy, sze az a föld el van kerítve szögesdróttal...

Andrei megmakacsolta magát, nem akart tudni semmiről:

— Hogy, hogy nem, ott vannak. Na és ha be van kerítve dróttal?

S továbbment. Fogvacogva, elkeseredve, hogy a keze is beledermmedt. Nem anynyira azért, mert nem hittek neki, inkább, mert a másik tekintete nyílt és tiszta maradt az ő hazugsága előtt is.

Házukhoz közeledve meglátta az udvaron álló jegenyét. Halkan susogott. Andrei visszaemlékezett a régi őszi estékre, amikor a jegenyelevelek lágy susogását hallgatva, derűs, vidám nyugtalanság fogta el, s úgy tűnt neki, hogy a dolgok, a ház, a csűr, az állatok összegabalyodnak, részekre bomlanak, összevissza táncba kezdenek, s szétszóródnak a világ minden sarkába. Behunyta szemét, érezte, hogy a vér a fejébe tódul, s ő is elkezd repülni, szétszóródni, hogy ugyanabban az időben több helyen is legyen. Mikor magához tért, szükségét érezte, hogy valami jót tegyen valakivel, s amit csak megérinthetett a tenyerével, megsimogatta. A levelek nyugtalanságát hallgatva megpróbált újra úgy érezni, mint akkor. Nem sikerült, s dühében beszennyezte a jegenyefa szépségét egy gondolattal: hozzávágta a közmondást, mely szerint a jegenyék, bármilyen magasak és szépek is, csak lepiszokolják őket a varjak.

Aztán megütált mindent, még a kofferje is nehéznek tűnt. Elnyűtten és mindentől megundorodva tért be az udvarra. Egyetlen vágya volt: lefeküdni, sokat, napokig aludni, s amikor felébred, megfürödni egy tiszta, hideg tóban — védekezéséért, hogy a világ visszakapja régi vonalait.

Az anyja éppen kenyeret sütött a nyári konyhában. Ahogy meglátta, lerázta kezéről a lisztet, hozzászaladt, hogy megölelje, s közben állandóan mondogatta:

— Andrei, anyámé, hazajöttél? Andrei...

Odaszoritotta fejét a melléhez, majd eltartotta magától, az arcát kutatta, aztán újra magához szoritotta. Ő csak hallgatott. Az anyja észbe kapott:

— Tégy káposztalapot a lapátra, hogy bevethessem a kenyeret.

Miután bevetették a kenyeret, megint ölelgette, nézte, újra magához vonta, s kérdezgette, hogy megjött-e. De az ölelgetésben s kérdezgetésben volt valami erőltetett, s mikor az anyja érezte, hogy kifogy a kedveskedésből, a férjét hívta, hogy az folytassa.

— Dumitru, gyere te, megjött a fiú.

Minthogy semmi választ nem kapott, reménytelenül, szinte visítva, újra hívta:

— Nem hallasz már te, megjött Andrei!

A kertből köhintés hallatszott. Aztán megjelent az ember, hosszasan mosta a kezét az előszobában, majd mérgesen rákezdett, mintha semmit sem hallott volna abból, amit a felesége mondott:

— Nem tudom, hova az ördögbe tehetted te azt a törlőrongyot. Hányszor mondtam, hogy mindennek legyen meg a maga helye. Mintha a falnak beszélnek.

Aztán bement a konyhába, ránézett a fiúra, s közölte a feleségével:

— Na nézd, megjött! A feleségére ruházta az egész örömet. Az asszony kéréletlenül nézte, bökdöste, hogy örvendjen jobban. Az apa megsimogatta a fejét,

arcát. De be sem fejezte a simogatást, kicsit összerezent, hátrább lépett, s megkérdezte, hogy mentek a vizsgák.

Az anya, látván, hogy nincs remény a boldog percek továbbnyújtására, hívta a kisebbik fiút:

— Oneață, gyere anyámé, gyere hamar, megjött Andrei, a testvéred.

A ház előtti eperfa ágai hajladozni kezdtek. Ezalatt az apa, az asszony rosszálló tekintetére még egyszer tenyerébe fogta a fiú fejét, megnyomta az orrát, s ujjaival fágra feszítette a szemét. Hosszasan nézte. Aztán elszégyellte magát, megfordult, alig észrevehetően megrázta vállát, s dolgot keresett magának. Oneață leszállt az eperfáról, s a konyha felé szaladt. De mikor meglátta a testvérét, lelassított. Közelről látva a nyakig begombolt kekes egyenruhában. — tehát felismerve valamit abból, ami Andreire emlékeztette —, hirtelen felborult.

Amikor Andrei odanyújtotta neki a kezét, ő megcsókolta.

Az anya boldogabb volt, mint valaha, megfogta a kisgyerek fejét, s a derekához szorította. Az apa most látta alkalmasnak a pillanatot, hogy megbosszulja s szétoszlassa a gyengeségét:

— Buta vagy te, Oneață!

A gyerek kiszabadította magát az anya kezéből, s elkezdett sírni. Az anya ellenségesen nézett férjére. Csak Andrei nézte megértően. De Oneață sírását hallva, ő is élesen nézett rá. Igyekezett valamit kigondolni, amit a fejéhez vághat. Nem talált, vagy nem mert találni, s akkor Oneațăhoz szaladt.

— Gyere, vigyelek a targoncával.

Beültette a targoncába, s elkezdett nyargalni vele. Oneață abbahagyta a sírást, kacagni kezdett örömeiben. Ő meg, meglepedkezve a lábáról, rohant. Már szédült. A kicsi követelte tovább. Az istálló előtt Andrei megbotlott, s beesett Oneață mellé a targoncába. Az meg mit sem értve, kacagott tovább. Andreit bántotta a gyerek tisztán csengő kacagása és az elkövetett becstelenségek nyomasztó érzésétől, arcát a kicsi üde arcához szorította, és sírni próbált.

Néhány napig sokat aludt, nem zavarták rút gondolatok. Mikor néha eszébe jutott, hogy bármire szabad gondolnia, futásnak eredt, míg fáradtan össze nem esett.

Egyszer a fűfán ült és sípot faragott egy ág kérgéből. Mikor kész volt vele, egy szélfuvallat belefújta a sípba, s az rövidet fűttentett. Ugyanakkor a szélfuvallat az ő szájába is belefajította a levegőt. A hűvös légáramlat kellemesen megborzongatta, összerázkódott, s frissnek, tisztának érezte magát. A levegő átjárta minden porcikáját, s az orrán kijőve halkán süvített; Andreinek úgy tűnt, hogy a teste süvölt. Ez tetszett neki, s megfogadta magában, hogy őrizkedni fog az olyan gondolatoktól, amelyeket nem lehet hangosan kimondani.

*

Egyik nap az apja megverte, mert elvesztett egy bicskát.

Miután megkapta a pofonokat — reggel volt —, elment és lefeküdt a téhén jászlába. Észrevette, hogy Oneață bármit is csinált, nem verték meg a szülei, mert ha csak hozzányúltak, éjjel félrebeszéltek.

Feküdt a jászolban, tette magát, hogy alszik, és kereste a szavakat, amelyeket mondani fog, ha felköltik, hogy azt higgyék, félrebeszél. Délben kiáltott az anyja, hogy jöjjön ebédelni, és engedje ki a teheneket. Ő nem felelt, s az egész ház keresni kezdte. Mikor végül megtalálták, s elkezdtek bökdösmi, hogy felébredjen, felpattant a jászolból, kiszaladt az udvar közepére, s ott megállt. Dobálta a karjait, kimeresztette a szemét, üveges tekintettel nézett, és elkezdett ordítani:

— Az égerfa csúcsa... lehajlik... lehajlik a csúcsa... Leesem, fogj meg anyám... nem hallok, mit csinálsz... Gyere gyorsan, bárholnan...

Még visított egy borzalmasat, hogy maga is megjéjdt, s elkezdett sírni.

Az anyja kijött a konyhából egy vederral, s hideg vizet öntött a fejére. Aztán adott neki egy törülközőt. Miközben törülközőt, látta, hogy arrább ijedten susputyálnak a szülei. Andrei most szomorúan vette tudomásul, hogy senki sem ismeri a gondolatait.

S újra nyomasztónak érezte a szabadságát. Elhagyatottnak érezte magát. Megfogadta, hogy lemond róla, s lehet, sikerült volna is, ha nem épp akkor, nyár közepén veszi kezdetét egy hosszú, fáradt, szomorú, őszies, esős időszak. Andrei és Oneață szinte állandóan a házban ültek, s vacogtak a hidegtől. S ezeken a nyomasztó napokon az átkos gondolatok jobban csábították, mint bármikor. Olvasással meg Oneațănak mesélve harcolt ellene. De miközben beszélt is, a hangja váratlanul elakadt, s a tekintete elmélázó, sötét lett. Oneață megpróbálta felvidítani:

— Nabucodonozor, oszthatóság, felcserélhető, szélsőséges.

Ezeket a szavakat a tavaly tanulta Andreitől, s mindig mulattak, mikor mondta. Most viszont Andrei nem dicsérte meg, amiért így észben tartotta őket, száraz, erőltetett mosollyal fogadta, s a szája sarkában két fájdalmas ránc jelent meg. Megsimogatta a gyereket. Oneață odatartotta a fejét, még jobban hozzásimult, s vágyakozva kereste a tekintetét.

*

Egyik reggel az anyja majorságot hívogató hangjára ébredt fel. Bosszúságában, hogy megzavarták az álmát, a kiabálást hallgatva arra gondolt, hogy az anyjának túl nagy tüdeje van. S maga elé is képzelte: nagy, nedves, puha és lilás. Összerázkódott az undortól.

Hirtelen a szoba közepére ugrott, aztán megrendülten az ágy szélére roskadt, és sokáig ült itt kezébe temetett arccal.

A következő éjszaka elállt az eső. Reggel Andrei kiment a földjükre, a Hársfa oldalba, a tehénnel. Dél felé talált egy magaslatot, ahol száraz volt a föld. Végigdől, karjára fektette a fejét, hallgatta az esős napok után újra éledő fű zizegését, s úgy tűnt neki, hogy tavasz van. És eszébe jutott, hogyan érezte először életében a tavaszt.

Négy-ötéves lehetett. A palánkon ült egy méhkaptár mellett. És egyszercsak, ahogy a méhek zümmögését hallgatta, s nézte a kertben a paradicsompalánták rezzenéseit meg egy száraz földfoltot, minden elsötétedett előtte, megrázkódott, mintha a hideg futott volna rajta végig, s leesett a palánkról, mintegy másfél méter magasból. Kificamította a lábát, s egy üvegszilánk is belefűrődött. De lábával és tenyerével a föld melegét érezte, nem a fájdalom hasítását, s elfutott. Csak mikor fáradtan összeesett egy kerítés mellett, érezte meg a fájdalmat. Most, mikor próbálta megérteni, hogy miért nem érezte akkor a ficam okozta fájdalmat, és az üveg szúrását, Andrei arra gondolt, hogy rég nem érintette talpával a földet, a hosszú tél után, s ennek tulajdonítható. A magyarázat nem elégítette ki, mást keresett. Belealudt a gondolkozásba. A tehén egy darabig nyugodtan legelt, aztán óvatosan egy búzatáblához közeledett. Látta, hogy nem hajtják el, hát nekilátott a búzának. Eleinte leette a kalászt is, a szarát is. Aztán nem érte a dolgot (hogy miért nem hajtják el), csak a fiatal, lágy, tejes kalászt ette. Miután jóllakott, csodálkozva a fiúhoz ment, s hálásan nyalta a fejét. Aztán a nyakát. Sós izzadság-cseppeket talált itt, ami nagyon ízlett neki. Miután ezeket lenyalta, tovább keresett az ing gallérja alatt. Azután jóízűen hozzálátott a sós izzadsággal átitatott kenderinghez. Megette a kendernadrágot is, s miután befejezte, még egyszer végignyalta Andreit, tetőtől talpig. Aztán lefeküdt, és jámboran, oltalmazón kérődzött a fiú mellett. Andrei azt álmodta, hogy egy áttetsző felhőn úszik, ami valamit mind kerülget, s egyre inkább közeledik, de mind lassabban, és mind egyenesebben, ki tudja mihez.

KÁNTOR ERZSÉBET fordítása

A MAGYAR IRODALOM ROMÁNIÁBAN

Írta: CONSTANTIN OLARIU,

az „Editura pentru literatură universală” lektora

Egy visszapillantás a magyar irodalom román nyelvű tolmácsolásának nagyobb időszakára, számos olyan gondolatot ébreszthet, amely egyáltalán nem érdektelen napjaink olvasója számára. A fordítási irodalom egészéből kiragadva is, a felszabadulás után a román nyelv köntösében megjelentetett magyar szépirodalom nemcsak mennyiségében (92 cím, 1 423 000-es példányszámban), de változatosságában is imponáló, tanúsítva ezzel azt az állandó törekvést, ami az érték és ízlés szerinti válogatásra irányul. A könyvek címe, kötése, formátuma és a gyűjtemények mögött tapasztalható az igyekezet és nemegyszer aprólékos gondosság, amivel szeretnénk átnyújtani az olvasónak egy olyan kulturális tevékenység természetét, amely a múltban a névtelenség korlátai közé volt bezárva.

Régebben a magyar irodalom csak szórványosan jutott el hazánkba, az egyes írók és művelt emberek elszigetelt kezdeményezésének jóvoltából, vagy a rentabilitás miatt, amit a nem mindig kiváló írások fordítása jelentett. Altalában azonban, ami értékes maradt ezekből a rendkívül kis számú fordításokból, olyan élvonalbeli költőkhöz kapcsolódik mint Szt. O. Iosif (Petőfi fordításai: *Válogatott versek*, Az